

SÚČASNÝ SLOVAKISTICKÝ VÝSKUM NA FILOZOFICKEJ FAKULTE UNIVERZITY SV. CYRILA A METODA V TRNAVE

Katarína Žeňuchová – Marián Kamenčík – Ľubomír Gábor

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta

Nám. J. Herdu 2, Trnava

E-mail: katarina.zenuchova@ucm.sk, marian.kamencik@ucm.sk, lubomir.gabor@ucm.sk

ŽEŇUCHOVÁ, K. – KAMENČÍK, M. – GÁBOR, Ľ. (2023): Current Research in Slovak Linguistics at the Faculty of Arts, University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava. In: *Slovenská reč*, 88/3, 82 – 93.

Abstract: The intention of the authors of the paper is to present the main areas of scientific research activities of the staff of the Department of Slovak Language and Literature at the Faculty of Arts of the UCM in Trnava. The authors' attention is focused mainly on the current state of research, but they also briefly and selectively point out the short history of the department, as it is one of the youngest higher education institutions in Slovakia dedicated to research of national language and literature. The structure of the text reflects two stages of the department's development, before 2016 and after 2016, when there was a significant change in staff. The overview of the current research activities of the members of the department also suggests further directions and challenges that this "young" department has to face.

Keywords: University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava, Faculty of Arts, history and present, Slovak linguistics, synchronic and diachronic research, interdisciplinarity, Slovak language outside Slovakia.

Článok v skratke:

- V príspevku sa venuje pozornosť základným medzníkom histórie Katedry slovenského jazyka a literatúry FF UCM v Trnave od jej vzniku (1997) po súčasnosť (2023).
- Predstavujú sa aktuálne možnosti štúdia na KSJL FF UCM v Trnave.
- V stručnom prehľade vedeckých aktivít prezentujeme aj pohľad do minulosti pracoviska (1997 – 2016).
- Prostredníctvom opisu aktuálnej projektovej činnosti sa načrtáva súčasný stav vedeckovýskumnej činnosti v oblasti synchronnej a diachronnej slovakistiky s prienikmi do interdisciplinárneho slavistického výskumu (2016 – 2023).
- Prezentujú sa aj perspektívy a vízie pracoviska v uvedených oblastiach.

1. Z HISTÓRIE KATEDRY

Vznik Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave (ďalej KSJL)¹ sa počíta rokom 1997 a patrí k najmladším slovakistickým pracoviskám v slovenskom univerzitnom prostredí. Katedra je od svojho vzniku pevnou súčasťou filozofickej fakulty a postupne sa začlenila medzi

¹ Porov. webové sídlo pracoviska.^[1]

uznávané slovakistické pracoviská na Slovensku. Dnes je moderným vedeckým a pedagogickým pracoviskom s neustálou ambíciou profesionálneho rastu.

Prvou vedúcou katedry slovenského jazyka a literatúry sa stala Gabriela Gotthardová (1997 – 2003), ktorú po 10 rokoch na tomto poste vystriedala Emília Nemcová (2003 – 2013). Janka Píšová viedla katedru od roku 2013 do roku 2016. Po výraznej organizačnej zmene v personálnom obsadení katedry v roku 2016 prevzala vedenie Katarína Žeňuchová a v júni 2023 ju na tomto poste vystriedala Zdenka Kumorová. Od akademického roka 1997/1998, keď pracovisko začalo svoju činnosť, sa v radoch jeho členov vystriedalo viacero významných vedecko-pedagogických pracovníkov a popredných slovakistov a slavistov – Miroslav Dudok, Peter Baláž, Ján Kačala, Miloslav Darovec, Pavol Palkovič, Ivo Pospíšil, Zuzana Kákošová, Ivor Ripka, Janka Klincková, Ladislav Čúzy, Eva Tibenská, Zuzana Hurtajová, Eva Tkáčiková, Šimon Ondruš, Jana Skladaná, Vladimír Patráš, Miloslav Vojtech, Ondrej Sliacky, Eva Fordinálková, Viera Žemberová, Gizela Gáfriková, Milan Majtán, Kristína Krnová.

Pomerne bohatý (i to len výberový na postoch profesorov a docentov) výpočet pracovníkov nasvedčuje, že na katedre dochádzalo často k personálnym výmenám, čo sa zaiste podpísalo pod labilný koncepcný rozvoj v oblasti vzdelávacej i vedeckovýskumnej činnosti. Od roku 2016 sa podarilo stabilizovať personálne zloženie a vytvoriť vhodné podmienky pre kvalifikačný rast pedagogických a vedeckovýskumných pracovníkov a pracovníčky. V súčasnosti má katedra sedem členov: Katarína Žeňuchová, Marián Kamenčík, Zdenka Kumorová, Peter Zubko, Peter Gregorík, Katarína Hincová, Lubomír Gábor.

Možnosti štúdia na KSJL na FF UCM v Trnave sú aktuálne sústredené na ponuku učiteľskej profilácie absolventa. Katedra ponúka štúdiom učiteľstva slovenského jazyka a literatúry v kombinácii v bakalárskom a magisterskom stupni v oboch formách (v dennej a externej). Vyváženou ponukou predmetov a kurzov z jazykovednej a literárnovednej oblasti poskytuje študentkám a študentom možnosť slobodného výberu vlastnej profilácie. Vzdelávacími aktivitami ich tak pripravuje na intelektuálny diskurz a najmä sebareflexiu; zároveň ich takto vyzýva k uvedomovaniu si vlastnej individuality v dynamizujúcich odborných trendoch 21. storočia v rámci Slovenska i v širšom horizonte Európskeho spoločenstva. Pri príprave svojich absolventov rešpektujeme štyri rozhodujúce dimenzie: odbornú pripravenosť, všeobecný kultúrny rozhľad, orientáciu na národný jazyk a literatúru, kritické myslenie. Štúdiom svojou flexibilitou garantuje dostatočné podmienky aj na rozvoj prenositeľných kompetencií a tzv. mäkkých zručností, čo umožňuje aj zladenie s praxou iných príbuzných odborov. Absolventov katedra pripravuje nielen na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry na základnej a strednej škole, ale aj na výkon priradených povolání, ako sú redaktori vo vydavateľstvách a prostriedkoch masovej komunikácie, kultúrni a osvetoví pracovníci.

V rámci ďalšieho vzdelávania KSJL realizuje rigorózne konania (PaedDr.), zabezpečuje i ďalšie formy vzdelávania, a to dvojročné rozširujúce štúdium pre pedagogických pracovníkov na rozšírenie aprobácie o slovenský jazyk a literatúru. Ponuka katedry je určená pre pedagogických zamestnancov aj v oblasti inovačného vzdelávania, kde si učitelia z praxe majú možnosť inovovať a prehĺbiť svoje profesijné kompetencie.

2. PREHLAD VEDECKÝCH AKTIVÍT – POHĽAD DO MINULOSTI (1997 – 2016)

Za 26 rokov svojej existencie KSJL spolupracovala a spolupracuje s univerzitami a vedeckými pracoviskami doma i v zahraničí. Aktívne sa podieľa na realizácii vedeckých projektov a väčšina jej pracovníkov je prizývaná k spoluúčasti na vedeckých úlohách iných súčastí filozofickej fakulty, prípadne aj inštitúcií z iných vedeckých a vysokoškolských pracovísk. Výberovo uvádzame niekoľko realizovaných projektov, na ktoré nadväzuje i súčasné vedeckovýskumné smerovanie katedry.

KSJL v minulosti participovala na riešení viacerých významných medzinárodných projektov. Projekt s názvom *Aufbau einer slowakischen Text-Datenbank (2003 – 2005)*, ktorý získal podporu v rámci programu SAIA, Akcia Rakúsko – Slovensko, realizovala katedra v spolupráci s Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. Úspešným zvládnutím tohto projektu sa KSJL etablovala ako aktívny spoluhráč v získavaní a riešení medzinárodných projektov. O dobrej spolupráci so zahraničnými inštitúciami svedčí projekt s názvom *IDIAL Regionalisierte Lehrwerke und Interkultureller Dialog (2008 – 2009)*, ktorý bol koordinovaný univerzitou v Göttingene a získal podporu Európskej únie v rámci programu K2 – Sprache. Systematický záber lingvistickej časti katedry na výskum jazyka s uplatnením didaktického aspektu sa úspešne zúročil pri riešení domáceho projektu *Štandardizácia úrovni ovládania slovenského jazyka (2004 – 2006)*, realizovaného v rámci grantového programu KEGA a v rámci projektu KEGA *Slovenčina ako cudzí jazyk. Ochrana národného a kultúrneho dedičstva (2003 – 2005)*. Z grantového programu národnej agentúry VEGA bolo v minulosti podporených viacero projektov. Projekt *Typológia slovenských a českých literárnych textov na prelome 20. a 21. storočia z hľadiska lingvistiky, štylistiky, poetiky a genológie (2008 – 2010)* sa podujal relatívne komplexne na základe typológie zmapovať premeny slovenskej a českej literatúry posledných dvoch desaťročí, pričom výskum zohľadňoval a zhodnocoval aj funkčné využívanie jazykovo-štylistických výrazových prostriedkov. Odborná diskusia na túto tému bola sumarizovaná na medzinárodnej vedeckej konferencii s názvom *Kontúry voľnosti*, z ktorej vznikol aj rovnomenný zborník (Kamenčík – Pospíšil – Nemcová 2010).

Pod vedením Evy Tibenskej sa v rokoch 2014 – 2016 riešil projekt agentúry VEGA *Koncepcia Syntaxe súčasného slovenského jazyka* (spoluriešitelia: Ján Kača-

la, Peter Gregorík). K najvýznamnejším výstupom projektu zásadného charakteru i pre smerovanie slovenskej syntaxe je monografická práca autorskej trojice *Koncepcia Syntaxe súčasného slovenského jazyka* (Gregorík – Kačala – Tibenská 2015), na ktorú nadväzuje i synchrónne orientovaný výskum syntaktickej roviny na katedre v súčasnom období.

Z ďalších odborných aktivít, ktoré KSJL organizovala a na ktorých v minulosti organizačne participovala, treba spomenúť *Linguistik-Tage* (2005) v rámci Medzinárodnej lingvistickej konferencie *Sprache und Sprachen im Mitteleuropäischen Raum*. Z podujatia vyšiel rovnomenný zborník (Kozmová 2005). Pri príležitosti životného jubilea prof. G. Altmanna, zorganizovala KSJL v Budmericiach medzinárodnú vedeckú konferenciu *Modern Methods in Linguistics* (2006), na ktorej sa zúčastnilo okrem domácich aj 30 zahraničných odborníkov. Presentované názory boli základom na vydávanie medzinárodného lingvistického časopisu *Glottology*, ktorý vychádza pravidelne od roku 2008.^[2]

Od roku 2004 sa na KSJL každoročne organizovala medzinárodná študentská a doktorandská konferencia s názvom *Na kus reči*. Konferencia sa pre uvedenú cieľovú skupinu účastníkov stala známou aj za hranicami Slovenska, pretože pravidelne vítala hostí z Čiech, Poľska, Ukrajiny, Ruska, Slovinska, Maďarska a iných. Mladí adepti vedy na konferencii prezentovali svoj odborný záujem i rast v lingvistickej a literárnovednej sekcii. Príspevky boli každoročne spracované v podobe recenzovaného zborníka s názvom *RARA AVIS*. Po personálnych a organizačných zmenách na katedre tradícia týchto konferencií a vydávania zborníka skončila v roku 2013.

Členovia katedry boli úspešnými riešiteľmi projektu Európskeho sociálneho fondu *Skvalitnenie vysokoškolskej prípravy budúcich učiteľov slovenského jazyka a slovenskej literatúry na ZŠ a SŠ s vyučovacím jazykom národnostných menšín pomocou metód výučby cudzích jazykov na FF UCM v Trnave* (2013 – 2015). Hlavným cieľom bolo skvalitniť vysokoškolskú prípravu budúcich učiteľov na výučbu slovenského jazyka a literatúry na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín a dosiahnuť tak vyššiu úroveň súčasného výchovno-vzdelávacieho procesu v základných a stredných školách národnostných menšín. Kvalifikovaní učitelia využívajúci moderné vyučovacie metódy tak dokážu odstrániť jazykové bariéry žiakov patriacich k národnostným menšinám, aby sa tí dokázali uplatniť na trhu práce a prispôsobiť sa požiadavkám vedomostnej spoločnosti (Kumorová 2015a, 2015b; Hincová 2015; Šteba 2015; Píšová 2015; Tkáčiková – Konečný – Kamenčík 2015).

3. VEDECKOVÝSKUMNÁ ČINNOSŤ OD ROKU 2016 PO SÚČASNOSŤ

Ako sme boli vyššie spomínali, od roku 2016 sa podarilo stabilizovať personálne zloženie katedry a vytvoriť vhodné podmienky pre vedeckovýskumnú činnosť

a kvalifikačný rast pracovníkov a pracovníčok. Počtom skromná zostava členov a členiek katedry (aktuálne sedem) sa vo vedeckovýskumnom zameraní profiluje v oblastiach, ktoré stavajú na vyššie naznačenej tradícii katedry, a to v oblasti vyučovania slovenčiny (aj v prostredí národnostných menšín, aj mimo územia Slovenska), v oblasti synchronného výskumu slovenského jazyka, najmä morfológie, syntaxe, lexikológie a štylistiky. Vo výskumoch akcentujú najmä etno- a sociolingvisticke výskumné ciele a metódy, pričom funkčne prepájajú nadobudnuté výskumné dáta zo synchronného i z diachrónneho hľadiska, sledujúc jazykové, štylistické a literárne stvárnenie konkrétnych žánrov a motívov z tematologického hľadiska v časovom priereze od 19. storočia až po aktuálnu súčasnosť. Hoci je výskumné zameranie členov a členiek katedry relatívne rôznorodé, interferencie a prieniky možno sledovať v jazykovednej, ako aj v literárnovednej problematike.

3.1. PROJEKTOVÁ ČINNOSŤ

Na pôde katedry sa od roku 2016 úspešne realizovalo a realizuje niekoľko vedeckých projektov podporených národnými grantovými schémami APVV, VEGA, KEGA a Erasmus+. Pri projektovaní vedeckovýskumnej činnosti sa zohľadňuje aj nehomogénne výskumné zameranie kolektívu katedry. Spojivom katedrovej spolupráce je viacdimezióanalny výskumný záujem o žáner kázne, ako významný kultúrny fenomén, ktorý sa podieľal na formovaní identity európskych národov. V spolupráci s Ústavom slovenskej literatúry SAV (Erika Brtáňová) rieši katedra grantovú úlohu podporenú agentúrou APVV *Slovenská kázňová spisba v 19. storočí*. Cieľom projektu je dôsledné preskúmanie pôvodnej (rukopisnej i tlačenej) kazateľskej spisby, ktorá vznikla na pôde kresťanských cirkví, dominantne rímskokatolíckej a evanjelickej cirkvi, a to z hľadiska dejín jazyka a literatúry. Záujem riešiteľov sa sústreďuje na autentický pramenný priestor, v ktorom boli Slováci formovaní, a to nielen duchovne, ale aj morálne, kultúrne, či vlastenecky, vrátane výskumu žánrových, jazykových, didaktických a kultúrnohistorických súvislostí. Na základe výskumných aktivít projektu vzniklo viacero monografických prác i čiastkových štúdií, ktoré reflektujú interdisciplinárnosť projektu, napr. antológia pastierskych a apoštolských listov uhorských biskupov v slovenskom jazyku z 19. storočia (Zubko 2021), ktorá prináša množstvo nespracovaného pramenného materiálu zaujímavého nielen z hľadiska cirkevných a historicko-teologických aspektov, ale aj z hľadiska dobového stavu formujúcej sa slovenčiny. Persuazívnu, didaktizujúcu a osvetovú funkciu kázňového žánru na príklade zbierky kázni Jonáša Záborského, ktoré zacieliť na dobovo rozšírený fenomén poverčivosti, explikuje štúdia K. Žeňuchovej na stránkach časopisu Slovenská literatúra (Žeňuchová 2022). Literárnohistorickú a lingvistickú analýzu príležitostnej kázne Jozefa Bláasyho prináša spoločná štúdia M. Kamenčika a Z. Kumorovej (2021). Aktuálny rok 2023 je pre riešenie tohto projektu kľúčovým,

keď si riešitelia po realizácii archívnych výskumov vymenili svoje skúsenosti a poznatky na medzinárodnom vedeckom sympóziu *Kazateľská tvorba, jej recepcia a stimuly* (21. – 22. novembra 2023 v Malom kongresovom centre SAV Bratislava). Konferenciu organizovala katedra v spolupráci s Ústavom slovenskej literatúry SAV, v. v. i., a Ústavom pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., a Filozofickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave. Konferencia, na ktorej sa popri domácich referentoch zúčastnili aj bádatelia z Českej republiky, Poľska, Maďarska a Rakúska, bola venovaná kazateľskej literatúre ako dôležitej súčasť európskej duchovnej kultúry a jedinečnému dokladu nosných vývinových procesov literatúry a jazyka. Vedecká rozprava sa sústredila na dva hlavné tematické okruhy: 1. účinok a pôsobenie kázni na prijímateľa a 2. interpretáciu tohto komunikátu (odporúčania kazateľov a tvorcov kazateľských príručiek, dobové i neskoršie výklady, aplikovanie umeleckých jazykových prostriedkov). Plány riešiteľov projektu sa v ďalšej fáze riešenia projektu neobmedzujú iba na vydanie súboru konferenčných príspevkov spracovaných do podoby vedeckých štúdií, v roku 2024 je naplánovaná príprava výberu slovenských kázni z 19. storočia, ktorý bude reprezentatívnou antológiou textov významných autorov reflektujúcich dobový spoločenskopolitický vývoj, vtedajší stav slovenského jazyka, ale aj dôležité kazateľské témy.

Katedra aktívne prispieva i k perspektívam medzinárodnej slovakistickej spolupráce v sektore vysokoškolského vzdelávania, a to vytvorením kooperačného partnerstva s Oddelením slovakistiky Filozofickej fakulty na Univerzite v Novom Sade a Katedrou západoslovenských jazykov Filozofickej fakulty v slovinskej Lubl'ane. V spolupráci s týmito partnermi od mája 2022 rieši projekt pod názvom *Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska*, ktorý podporila Európska únia v rámci programu Erasmus+ (zodp. riešiteľka: K. Žeňuchová, obdobie riešenia: 2022 – 2025).

Primárnym cieľom projektu je zefektívniť vzdelávacie nástroje vo vysokoškolskej výučbe slovenčiny mimo územia Slovenska, vo väčšinovom prostredí partnerských univerzít (v Srbsku a v Slovinsku), kde je nevyhnutným predpokladom potreba aktívneho kontaktu s neustále sa rozvíjajúcim jazykom ale aj s literárnou tvorbou v materskej krajine na Slovensku. Zámerne sme sa pri koncipovaní projektu vyhli formulácii vyučovanie slovenčiny ako cudzieho jazyka, keďže v prípade jedného z našich partnerov (Univerzity v Novom Sade) sa slovenčina vyučuje aj ako jazyk slovenskej národnostnej menšiny žijúcej vo Vojvodine, ktorý môžeme považovať za jazyk enklávy. Jazyk je jadrom identity na individuálnej i skupinovej úrovni, preto udržiavanie a rozvoj slovenského jazyka u prirodzene bilingválnych (slovensko-srbských) nositeľov vnímame aj ako kľúčový nástroj zachovania etnickej identity. V kontexte špecializovaných pracovísk, ako je Studia Academica Slovaca – centrum pre slovenčinu ako cudzí jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského

v Bratislave, ktoré má dlhoročné skúsenosti s vyučovaním slovenčiny pre cudzincov, je namieste otázka, prečo práve kolektív našej katedry sa podujal na úlohu koordinátora takto zameraného projektu. Pracovníci katedry v osobitných projektoch (uvádzaných vyššie) riešili otázky metodiky výučby slovenčiny ako druhého jazyka, ktorých cieľom bolo podporiť kvalitu vzdelávania slovenčiny ako úradného štátneho jazyka v prostredí národnostných menšín na Slovensku, participovali na tvorbe štandardov úrovni ovládania slovenčiny ako cudzieho jazyka. Analogicky nadväzujúc na túto výskumnú tradíciu sme sa podujali implementovať niektoré prístupy do vyučovania slovenčiny mimo územia Slovenskej republiky s osobitným prihliadnutím na špecifiká väčšinového prostredia a jazyka krajiny (srbčiny a slovinčiny), kde sa slovenský jazyk vyučuje aj vo vysokoškolskej praxi.

Bez spolupráce s partnerskými inštitúciami v Srbsku a v Slovinsku by nebolo možné vypracovať porovnávaciu analýzu domáceho väčšinového jazyka (srbčiny a slovinčiny) so slovenčinou, nebolo by možné získať analýzu kolíznych javov pri vyučovaní slovenčiny, na základe ktorých budú vznikať následné metodické materiály a naplánované publikačné výstupy. Interakcia o výsledkoch doterajších pozorovaní a skúseností pedagógov z partnerských vysokých škôl, ktorí boli a sú konfrontovaní s reálnymi problémami študentov pri štúdiu slovenčiny, je v pri riešení projektu nevyhnutnosťou. 16. – 18. októbra 2023 sa v Novom Sade a v Báčskom Petrovci uskutočnila vzdelávacia aktivita pre učiteľov slovenčiny so zámerom aplikovať najnovšie poznatky z jednotlivých rovín jazyka s metodickou podporou, ako dané obsahy učiva využiť vo vyučovaní slovenčiny v konfrontácii s väčšinovým jazykom. Kontakt so živou podobou spisovnej slovenčiny na Slovensku sme ponúkli aj vysokoškolským študentom slovenčiny na Univerzite v Novom Sade v podobe workshopu o aktuálnych lingvistických témach. Nadväzujúc na túto aktivitu sa pripravuje jeden z výstupov projektu *Súbor metodických listov a študijných materiálov k vyučovaniu slovenčiny mimo územia Slovenska* (plán na rok 2024).

Ďalším plánovaným publikačným výstupom projektu je príručka *Vyučovanie zvukovej roviny slovenského jazyka so zameraním na špecifické potreby používateľov srbčiny a slovinčiny*, ktorej cieľom je v teoretickej časti priniesť konfrontačný opis zvukovej roviny slovenčiny v porovnaní so srbčinou a slovinčinou a identifikovať problémové javy pri vyučovaní a používaní slovenčiny v srbskom a slovinskom prostredí (2024). Atraktívnym výstupom projektu je *Literárna čítanka*, ktorá výberovo obsiahne literárne texty so zaradením zvukových nahrávok. Zamiera sa na rozvoj čitateľských kompetencií – porozumenie textom, schopnosť reagovať na literárne podnety s ohľadom na zvládnutú jazykovú úroveň, zamiera sa aj na kultúrne referencie a presahy jednotlivých čitateľských prostredí, formovanie čitateľskej gramotnosti a čitateľského vkusu. Výber literárnych textov bol podriadený aj didaktickej funkčnosti v oblasti vyučovania jazykovej zložky: fonetickej roviny slovenčiny,

osvojovania frazeológie, slovných hračiek, poznania princípov univerzalizácie a aktualizácie, identifikácie miery obraznosti a konotativnosti.

Štvrtým plánovaným výstupom je monografická práca *Lexikálne osobitosti slovenčiny v komparácii s väčšinovými jazykmi – slovinčinou a srbčinou* (2024), ktorá sa zameriava na synchronný stav lexikálnej roviny slovenčiny so zreteľom na komparatívnu analýzu so slovinčinou a srbčinou. V záverečnej fáze projektu (október 2024) plánujeme v Trnave zorganizovať multiplikačné podujatie, ktorého cieľom je implementácia a prenos kľúčových poznatkov a výsledkov projektu na odbornú verejnosť.

V roku 2022 bolo na katedre úspešne ukončené riešenie projektu agentúry KEGA *Inovácia v príprave budúcich učiteľov slovenčiny pomocou didaktickej transformácie prvkov učiva z lexikológie do elektronickej podoby a vytvorenie interaktívneho média s metodickou príručkou* (zodp. riešiteľka: Zdenka Kumorová; obdobie riešenia 2020 – 2022). Cieľom medzifakultnej spolupráce (v kooperácii s riešiteľmi z Fakulty prírodných vied UCM v Trnave) bolo inovovať prípravu budúcich učiteľov slovenčiny vytvorením korpusu didakticky transformovaných prvkov učiva z lexikológie. V elektronickej podobe vzniklo interaktívne portfólio úloh a metodická príručka odkazujúca na postupy pomáhajúce učiteľom pri implementácii elektronického didaktického materiálu pri výučbe lexikológie slovenského jazyka (Kumorová 2022; Kumorová – Hincová – Gregorík 2022).

Napokon je potrebné spomenúť i svojim zameraním atraktívny projekt agentúry VEGA *Dynamika a podoby súčasného naratívneho folklóru* (zodpovedný riešiteľ: Ľubomír Gábor; obdobie riešenia 2022 – 2025). Nadväzuje na už ukončený projekt podporený inštitucionálnou univerzitnou grantovou schémou FPPV *Naratívna literatúra v synchronnom a diachronnom aspekte* (2021). Jeho cieľom je systematické štúdium a kritická analýza vybraných prameňov súčasnej slovenskej ľudovej slovesnosti v časovom intervale od 19. storočia po 21. storočie. Riešitelia sa zameriavajú na výskum aktualizovaných foriem prozaického naratívneho folklóru a na dynamiku jeho vzťahu k súčasnej slovenskej popkultúre. Svojím zameraním sa projekt pokúša rozšíriť doterajšie teoretické poznatky v oblasti súčasného rozprávania (contemporary storytelling), zameriava sa na jazykovo-štylistické spracovanie, literárnovednú interpretáciu poetických kvalít a čít vybraných naratívnych žánrov, dôraz sa pritom kladie na distribúciu naratívnych žánrov v digitálnom priestore internetu, ktorý sa postupne stáva dominantným prostredím spoločenských interakcií. Z tejto problematiky bolo už publikovaných niekoľko vedeckých štúdií (Gábor 2021, 2022).

Členovia a členky katedry sa výskumne podieľajú nielen na projektových iniciatívach realizovaných na pracovisku, ale vzhľadom na ich výskumnú profiláciu a záujem o interdisciplinárne vedecké presahy sa zúčastňujú i na projektových iniciatívach pracovísk mimo domovskej univerzity. K úspešne vyriešených projektom, ktoré dek-

larujú zapojenosť do vedeckovýskumnej činnosti v rámci medzikatedrovej spolupráce na FF UCM, patrí projekt APVV *Komparácia jazykových stratégií pravicového populizmu (Nemecko – Rakúsko – Česko – Slovensko): lexika – texty – diskurzy* (zodpovedný riešiteľ: Georg Schuppener; obdobie riešenia 2018 – 2021). Riešitelia z KSJL venovali pozornosť jazykovým špecifikám a jazykových stratégiám pravicových populistov na Slovensku. Na základe zozbieraného korpusového materiálu vo verejnej mediálnej sfére bola identifikovaná typická príznaková lexika, dôsledná analýza textov ukázala tematické a argumentačné stratégie pravicovo populistických výrokov a prejavov (Žeňuchová 2020a, 2020b, 2021; Kumorová 2019a, 2019b, 2020, 2021; Žeňuchová – Kumorová 2021; Gregorík 2021a). Spolupráca s Katedrou germanistiky FF UCM v Trnave pokračuje v projekte *Manipulatívne reprezentácie v časoch krízy: Jazykové stratégie konšpiračných teórií a alternatívnych právd v nemeckom a slovenskom jazykovom priestore* aj v rokoch 2023 – 2026, ktorý podporila APVV (zodp. riešiteľ: Georg Schuppener; riešitelia z KSJL: Z. Kumorová, Ľ. Gábor, K. Žeňuchová).

3.2. VEDECKOVÝSKUMNÁ ČINNOSŤ MIMO PROJEKTOVÝCH AKTIVÍT

Mimo projektovo uchopených aktivít na pôde KSJL v ostatnom období vznikli monografické práce k vybraným súčasným trendom v syntaktickej rovine, predovšetkým s ohľadom na významy, formy a typológiu vety *Veta v slovenčine a jej vlastnosti* (Gregorík 2021b). Na kľúčové syntaktické diela najmä zo slovenskej a českej syntaxe nadväzuje monografické spracovanie problematiky jedného vetného člena *Podmet v slovenčine. Formálna a sémantická charakteristika* (Gregorík 2022), kde je teoretický výklad doložený množstvom príkladov zo Slovenského národného korpusu^[3], internetových zdrojov a súčasných publicistických textov.

Z oblasti literárnovednej slovakistiky sa okrem kontinuálnej a silne etablovanej profilácie na regionálne literárnohistorické aspekty regiónu Trnavy a Hlohovca (Kamenčík 2019) v poslednom období pozornosť zameriava aj na štúdium náboženských i folklórnych naratívnych žánrov, čoho sa dotýkajú aj vyššie uvedené vedecké projekty. Za zmienku stojí interdisciplinárna monografická práca K. Žeňuchovej *Zakliata hora Pavla Dobšinského* (v spoluautorstve s M. Bocánovou), ktorá sa venuje dejinám zberateľskej práce na poli slovenskej rozprávky. Monografia chronologicky načrtáva vývin záujmu o slovenskú ľudovú rozprávku, o jej zbieranie, zapisovanie a následné redakčné úpravy s dôrazom na vývinový aspekt a domáce kontexty (Žeňuchová – Bocánová 2019).

4. PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU

Perspektívy ďalšieho vedeckovýskumného zamerania naznačuje výberový prehľad ukončených, ale aj aktuálne riešených projektových úloh, ktoré nás zaväzujú

k ich napĺňaniu. Prebiehajúce tvorivé aktivity členov katedry sme sa usilovali predstaviť aj vo vzťahu k plánom v horizonte najbližších troch až štyroch rokov. Z hľadiska ďalšieho smerovania sa katedra opiera o jasne zadefinovanú výskumnú paradigmu, ktorá vychádza z tradície, a tou je i zachovávanie kontinuity v príprave didaktických výučbových materiálov týkajúcich sa slovenského jazyka a literatúry (a to nielen ako materinského, ale aj ako cudzieho jazyka). Dôležitou iniciatívou v tomto smere je aktuálne riešený vedecký projekt grantovej schémy Erasmus+ a spolupráca s Filozofickou fakultou Univerzity v Ľubľane a najmä s Filozofickou fakultou Univerzity v Novom Sade a ďalšími asociovanými partnermi, t. j. inštitúciami zastrešujúcimi vzdelávacie a kultúrne aktivity vojvodinských Slovákov. Takto koncipovaný projekt otvára široké možnosti pokračujúcej spolupráce s inými slovenskými i neslovenskými krajinami v oblasti vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka a zároveň nadobudneme množstvo systémových a metodických praktických usmernení pri výučbe slovenčiny ako cudzieho jazyka, ktoré budeme môcť následne implementovať pri jazykovej príprave zahraničných študentov prichádzajúcich na štúdium na FF UCM v Trnave.

Silné etnolingvistické a sociolingvistické zameranie vrátane záujmu o folklórne naratívne žánre a ich transformácie umožňujú katedre profilovať sa vo výskumných iniciatívach zameraných na analýzu premien súčasných foriem jazyka a (naratívnych) žánrov literatúry, ktoré aj v podobe publikačnej a edičnej činnosti (vrátane plánovaných antológií či kompendií vybraných jazykových javov) môžu významne prispieť k otvoreniu nových výskumných perspektív v oblasti jazyka a literatúry na Slovensku.

V závere poznamenávame, že mnohoaspektovosť, rôznorodosť a aktuálnosť vedeckovýskumného zamerania i dobrá medzinárodná spolupráca Katedry slovenského jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave s významnými slovakistickými centrami v zahraničí ponúka široké možnosti rozvoja. No zároveň sa zreteľne ukazujú aj dôležité výzvy a nevyhnutnosť aktívnej účasti i na systematických slovakistických výskumoch a naliehavosť spolupráce s inými univerzitnými a akademickými inštitúciami v oblasti základného a aplikovaného slovakocentrického výskumu na Slovensku.

Literatúra

- GÁBOR, E. (2021): Funkcie a podoby vybraných mémov v digitálnej sfére. In: *Slovenská reč*, 86/1, 55 – 75.
- GÁBOR, E. (2022): Koronavírus na Slovensku na rozhraní východu a západu. In: *Nová filologická revue*, 14/2, 46 – 64.
- GREGORÍK, P. – KAČALA, J. – TIBENSKÁ, E. (2015): *Koncepcia Syntaxe súčasného slovenského jazyka*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

- GREGORÍK, P. (2021a): Lexikálno-morfologická analýza jazykových prostriedkov na bilbordoch a plagátoch ESNS a SPD. In: Demčíšák, J. – Fraščíková, S. (eds.): *Aspekty a stratégie pravicového populizmu. Komparatívny a multidisciplinárny pohľad*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 79 – 95.
- GREGORÍK, P. (2021b): *Veta v slovenčine a jej vlastnosti*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.
- GREGORÍK, P. (2022): *Podmet v slovenčine. Formálna a sémantická charakteristika*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.
- HINCOVÁ, K. (2015): *Niekoľko pohľadov na didaktiku slovenského jazyka a literatúry vo svetle realizovanej kurikulárnej prestavby predmetu*. Trnava: FF UCM.
- KAMENČÍK, M. (2019): *Z Hlohovca do Honolulu a späť. Rudolf Dilong a hlohovská literárna avantgarda*. Hlohovec: Ex libris ad personam.
- KAMENČÍK, M. – KUMOROVÁ, Z. (2021): Jozef Blásky's speech during Esztergom Basilica consecration in the context of homiletic literary production of the Bernolák movement - literary-historic and linguistic view. In: Bagana, Dž. (ed.): *Jazyk, kultúra, etnoidentičnosť v epochu globalizácie. /Language, culture, ethnicity in the period of globalization*. Moskva: Flinta, 198 – 222.
- KAMENČÍK, M. – POSPÍŠIL, I. – NEMCOVÁ, E. (eds.) (2010): *Kontúry voľnosti. Typológia slovenských a českých textov na prelome 20. a 21. storočia z hľadiska lingvistiky, štylistiky, poetika a genológie*. Trnava: FF UCM.
- KOZMOVÁ, R. (ed.) (2005): *Sprache und Sprachen im Mitteleuropäischen Raum*. Zborník z medzinárodnej konferencie Linguistik-Tage. Trnava: FF UCM.
- KUMOROVÁ, Z. (2015a): *Tvorivo-komunikačné vyučovanie slovenského jazyka ako druhého jazyka v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín na Slovensku*. Trnava: FF UCM.
- KUMOROVÁ, Z. (2015b): *Základy teórie spisovného jazyka a jazykovej kultúry*. Trnava: FF UCM.
- KUMOROVÁ, Z. (2019a): Aggressiveness and Expressiveness as a Language Strategy in Political Discourse. In: *International Journal of Languages, Literature and Linguistics*, 5/4, 253 – 258. DOI 10.18178/ijll.2019.5.4.237.
- KUMOROVÁ, Z. (2019b): Emocionálno-expressívne jazykové prostriedky pravicového populizmu ako súčasť výučby materinského jazyka In: *Jazyk – literatúra – komunikace*, 8/1, 35 – 49. Dostupné na: <http://jlk.upol.cz> (cit. 14. 10. 2023).
- KUMOROVÁ, Z. (2020): Identifikácia znakov extrémizmu a populizmu v politických textoch ako súčasť prípravy budúcich učiteľov slovenského jazyka a literatúry. In: Sirotová, M. – Michvocíková, V. (eds.): *Pedagogica actualis XI*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 249 – 258.
- KUMOROVÁ, Z. (2021): Hodnotiacia lexika populizmu vo vyučovaní lexikológie slovenského jazyka. In: Sirotová, M. – Michvocíková, V. (eds.): *Fenomén pravicového populizmu v edukačnej realite*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 56 – 81.
- KUMOROVÁ, Z. (2022): *Výbrané kapitoly z lexikológie slovenského jazyka*. Trnava: FF UCM.
- KUMOROVÁ, Z. – HINCOVÁ, K. – GREGORÍK, P. (2022): *Interaktívne médium k predmetu lexikológia slovenského jazyka – metodická a používateľská príručka*. Trnava: FF UCM.
- PÍŠOVÁ, J. (2015): *Vybrané kapitoly z ortografie*. Trnava: FF UCM.
- ŠTREBA, M. (2015): *Súradnice kompetentného čítania a kontext literárneho vzdelávania*. Trnava: FF UCM.
- TKÁČIKOVÁ, E. – KONEČNÝ, M. – KAMENČÍK, M. (2015): *Prehľad dejín slovenskej literatúry I (Slovenská literatúra 9. – 19. storočia)*. Trnava: FF UCM.
- ZUBKO, P. (2021): *Tento list z kazateľnice ohlasovať budete. Pastierske a apoštolské listy pre Slovákov z 19. storočia*. Poprad: Popradská tlačiareň, vydavateľstvo s. r. o.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. – BOCÁNOVÁ, M. (2019): *Zakliata hora Pavla Dobšinského*. Bratislava: Národná spoločnosť Slovenska.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. – KUMOROVÁ, Z. (2021): Jazykové prostriedky a stratégie v slovenskom mediálnom priestore. In: Demčíšák, J. – Fraščíková, S.: *Aspekty a stratégie pravicového populizmu*.

Komparatívny a multidisciplinárny pohľad. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 60 – 78.

ŽEŇUCHOVÁ, K. (2020a): Vplyv pravicového populizmu na Slovensku na formovanie povedomia mládeže (z hľadiska jazykových stratégií) In: Sirotová, M. – Michvocíková, V. (eds.): *Pedagogica actualis XI*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 367 – 373.

ŽEŇUCHOVÁ, K. (2020b): Politická rétorika: Antisemitizmus v diskurze politickej strany Kotlebovci - Ľudová strana naše Slovensko. In: *Stredo európske pohľady. Časopis pre jazyk, literatúru, kultúru a médiá*, 2/1, s. 62 – 71.

ŽEŇUCHOVÁ, K. (2021): Jazykové stratégie pravicového populizmu na Slovensku. In: Suáres Cuadros, S. J. et al. (eds.): *New Trends in Slavic Studies. Conference Proceedings. Granaslavic 2019. 5th International Conference „Andalusian Slavic Studies Workdays“*. Moskva: URSS publishing group, 820 – 826.

ŽEŇUCHOVÁ, K. (2022): Kázňová tvorba Jonáša Záborského a stratégie boja proti poverčivosti kresťanov. In: *Slovenská literatúra*, 69/6, 616 – 625. DOI 10.31577/slovlit.2022.69.6.7.

Internetové zdroje

[1] <http://www.ksjl.ff.ucm.sk/sk/aktuality/> (cit. 21. 10. 2023).

[2] <https://www.degruyter.com/journal/key/plot/html> (cit. 21. 10. 2023).

[3] Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 2018. Dostupný na: <http://korpus.juls.savba.sk> (cit. 21. 10. 2021).